

**Henrik Tuma:
Planinski spisi**

Ljubljana 2000: Založba Tuma, 414 strani, ISBN 961-6245-55-4, ISBN 961-6245-56-2 (komplet)

Henrik Tuma:

Imenoslovje Julijskih Alp (ponatis izdaje iz leta 1929)

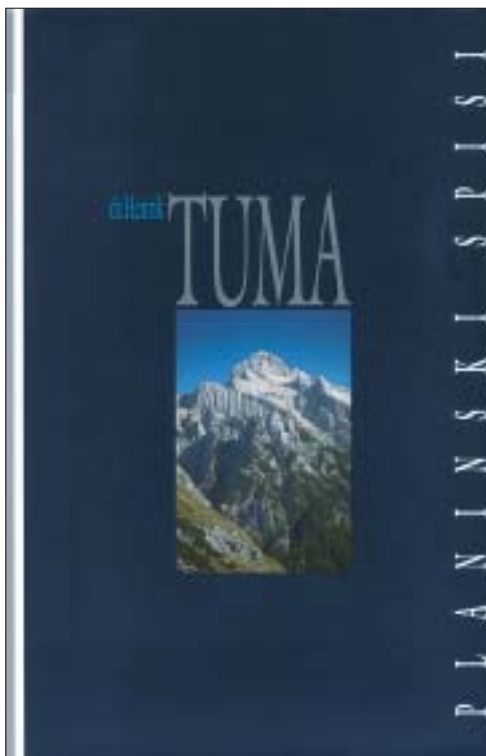
Ljubljana 2000: Založba Tuma, 126 strani, ISBN 961-6245-55-4, ISBN 961-6245-56-2 (komplet)

Dve knjigi z različnima naslovoma sta tako tesno povezani, da ju predstavljamo kar skupaj. Prvo, organsko vez predstavlja njun avtor, dr. Henrik Tuma (1858–1935), drugo (na) vez(o) slovenske gore, tretjo vez zemljepisna imena, četrto vez, ki so jo k prvima pridali Tumovi potomci in nasledniki, pa oblikovanje in izgled obeh knjig, ki tvorita celoto. Knjiga Planinski spisi je izbor potopisov in opisov, ki jih je izbral in uredil Vladimir Habjan, vodnik Planinske zveze Slovenije, pisec gornjskih vodnikov in novi urednik Planinskega vestnika. Z dr. Brankom Marušičem sta napisala tudi spremno besedo. Knjiga Imenoslovje Julijskih Alp je ponatis knjige, ki je prvič izšla leta 1929. Pisec spremne besede dr. Dušan Čop jo je označil za delo, »... ki ima trajno vrednost, ob novih spoznanjih doživlja popravke in izboljšave, ob njih dozoreva in dozori, njegov pomen pa je v njegovih koreninah...«.

Tumovi potopisi in opisi nosijo v sebi »imenoslovno rdečo nit«, saj so zemljepisna imena sestavni del pokrajine. Toda: ko beremo knjigo, se ne pustimo zapeljati samo imenoslovni poti! Če bomo iskali le imenske podatke, bomo ostali brez Tumovih občutenih opisov gorskega sveta, razmišljanj, v katerih komentira dogodke in pobude o razvoju gorskega turizma. Nevede bomo preskočili tudi številne dogodivščine in sočne zgodbe, etnološke opise in zgodovinske preglede. Dodano vrednost, tako rekoč dobiček k osnovnemu zanimivemu branju, pa predstavljajo priloge, kamor sodijo urednikove opombe, gorniško izrazje, seznam prispevkov dr. Henrika Tume po tematiki (na primer potopisi in opisi, alpinistika, varstvo narave, jezikoslovje), izbor prispevkov v domačih in tujih revijah ter knjigah, seznam samostojnih objav, seznam slik, skic in zemljevidov v Planinskem in Geografskem vestniku, seznam prvenstvenih plezalnih smeri, pomembnejših ponovitev in prvih pristopov in izbor objavljenega gradiva o dr. Henriku Tumi. Knjiga gotovo ni za enkratno uporabo, saj bo bralec presenečen nad seboj, predvsem kolikokrat in iz kako različnih hotenj bo poslej segal po njej.

Ob upoštevanju tradicije Geografskega vestnika se vseeno vrnimo k problematiki zemljepisnih imen. Zanj je značilno, da je bila začetna raziskovalna vnema usmerjena v zbiranje zemljepisnih imen, njihovo razširjenost in lego (nedvomno je na tem področju v Julijskih Alpah Tuma opravil pionirsko delo), nadaljevanje teh raziskav, ki se odvijajo v zadnjem obdobju, pa obsega sistematično opredeljevanje zemljepisnih imen po geografskih prvinah in razvrščanje v tipe zemljepisnih imen. Na pomen in težave pri zbiranju imen v gorskih območjih so v različnih časovnih obdobjih opozarjali številni pisci. Z zametki sodobnega načina življenja v gorah se je srečeval tudi Tuma: »... Želja, da vendarle končam domače Julijske Alpe, pa je končno odločila, da sem leta 1925 in 1926 predelal Bohinjski kot. Šlo je prav težko radi tega, ker je večina izkušenih domačih vodnikov pomrla ali so prestari, da bi še bili za naporno hojo. Vzrok, da gine med domačimi poznanje planin, je ta, da se je skoraj popolnoma opustila pašnja drobnice – posebno v Bukovskih planinah se pase izključno le goved, da so opravnice majerce večina mlajša dekleta, ki se ne zanimajo za kraj, posebno tudi to, da planine menjajo po večkrat sirarje in najemnike, tako da jim je prostor neznan. Upal sem najti med pastirji najmočnejše Fužinske planine V Lazeh starejšega pastirja, ki bi poznal vrhove in imena. Zaman sem stikal ves popoldan, pastirji so bili sami mladi fantje...«. Zaradi spremenjene gospodarske vloge gorskega sveta in ker v gorah praktično ni več domačinov, predvsem pastirjev in lovcev, »ki so bistroumni opazovalci narave, obdarjeni s čudovito tenkim čutom za izražanje najraznovrstnejših terenskih oblik in pisanosti površinske odeje našega sveta« (Badjura 1953), je marsikatero gorsko zemljepisno ime izgubljeno za vedno.

O Imenoslovju Julijskih Alp si bomo izposodili besede dr. Josipa Tomiška, tedanjega urednika Planinskega vestnika, s katerimi je pred sedemdesetimi leti knjigo pospremil na pot k bralcem (Planinski vestnik iz leta 1930, stran 89): »... Tako smo dobili Slovenci o Julijskih Alpah čisto posebno knjigo, kakor

je take vrste nima za nobeno večje pogorje nobeden narod. V neštetih pohodih in študiju na mestu je tekom kakih 30 let dr. Tuma določil, preizkusil in skušal pretolmačiti krajepisna imena vseh vrst v Julijskih Alpah, črpajoč le iz pristnih virov na licu mesta. Sama imena, same številke – to je vtis knjige, če na njo pogledaš. Kdo bo kaj takega čital? Res, navadno čtivo knjiga ni; ni knjiga, ki se prebere, potem pa odloži na polico, ampak knjiga, ki se prebira na mestih, kjer hočeš biti o kakem delu teh Alp poučen, drugikrat na kakem drugem mestu – vsakdo želi biti poučen o planinah, ki jih je ali bo prehodil, pa tudi tak, ki bi jih prehodil bodisi kot planinec ali geograf ali geolog ali jezikoslovec ali statistik i. dr. ... Knjiga je torej v prvi vrsti za študiranje in ima kot prvovrstna zbirka trajno znanstveno veljavo, pa tudi kot vzorec za slične opise o drugih planinah velik pomen. Zdaj, ko knjigo imamo, se šele zavedamo, kako smo jo doslej pogrešali. Dr. Tuma si je postavil s tem življenjskim delom spomenik, ki res nima zunanjega bleska, a je trajen in trden ...».

Oceno knjige je v naši reviji, torej Geografskem vestniku (leto 1929–1930, strani 201–204) prispeval tudi dr. Anton Melik. Uvodoma je zapisal: »... Kakor se razvidi iz navedenega, ima Tumova knjiga dve sestavini, dva smotra; prvi predstavlja ugotavljanje in ohranitev slovenskih topografskih imen, a drugi interpretacijo, odnosno tolmačenje imen in sklepanje na preteklo etnično in kulturno stanje v Julijskih Alpah ravno na osnovi takega tolmačenja. Ugotovitev topografskih imen za Julijske Alpe, prva in prvotna namera, se je dr. H. Tumi odlično posrečila. ... Da je dr. Tuma zbral in objavil to ogromno gradivo, za to mu gre trajna zahvala in zasluga; njegovo pobudo, da se začeto delo nadaljuje tudi v ostalih predelih, bo tudi vsak geograf z veseljem pozdravil in marsikdo bo mogel pri tem tudi dejansko pomagati. To je ena, in sicer poglobljena, skoz in skoz uspešna stran Tumovega dela. Druga stvar pa je drugačna. Neutrudni in temeljiti zbiralec topografskih imen se je lotil tudi njihove razlage ter jo podaja v pričujoči knjigi v zelo obsežni meri. S tem pa je stopil na področje, kjer z njegovimi uspehi ne moremo biti tako zadovoljni kot z zbira-

njem imen samim. ... Poglavitni del Tumovega Imenoslovja je ogromnega pomena, da pa je tolmačeči del (to so povečini opombe pod črto, ki pa jih je zelo mnogo) ali brez vrednosti ali vsaj nezanesljiv, ker je premalo preciziran, premalo stvarno utemeljen. Etimologiziranje je negativna stran te sicer tako dragocene knjige; v znamenju etimologiziranja se tedaj Tumovo delo ne bo moglo in smelo nadaljevati, marveč samo v znamenju vestnega zbiranja topografskih imen ter vsakovrstnih terminov s točnimi opredelbami ...»

Sposojeni vrednotenji Tumovega dela sta po sedmih desetletjih še vedno aktualni, saj so z vzpostavitvijo Registra zemljepisnih imen pri Geodetski upravi Republike Slovenije slovenska zemljepisna imena postala nedvomni sestavni del nacionalne dediščine. Ker so zemljevidi med najbolj uveljavljenimi sredstvi za posredovanje zemljepisnih imen, saj nam omogočajo predstavitev geografskih in jezikovnih lastnosti zemljepisnih imen na enem mestu, že nekaj let za potrebe registra poteka pregled zemljepisnih imen na listih Državne topografske karte v merilu 1:25.000. Ob upoštevanju tudi Tumovega dela smo na najboljši poti, da kulturno dediščino obogatimo z zapisi, ki so že stoletja sestavni del slovenske pokrajine.

Borut Peršolja

Geografski zbornik/Acta geographica XXXX

Ljubljana 2000: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 143 strani, ISSN 0373-4498

Uredniškemu odboru Geografskega zbornika in njegovemu glavnemu uredniku dr. Milanu Orožen Adamiču uspe vselej, iz leta v leto izbrati in za tisk pripraviti raznovrstne prispevke, ki kažejo na vlogo in pomen geografije v sodobnih raziskovalnih usmeritvah. Podrobnejša, usmerjena (specializirana) in poglobljena iskanja v zakonitostih pojavov in procesov, ki preoblikujejo vsakdanjo podobo pokrajine in njene najmarkantnejše sestavine, kažejo čedalje večjo potrebo in korist pri povezovanju temeljnih geografskih preučevanj s številnimi sorodnimi področji, ki zajemajo in vključujejo tako naravoslovne kot družboslovne vede. Kajti geografija je samo ena izmed temeljnih strok, ki raziskuje prostorsko

